

УДК 37.091.4:172.12

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.1.6>**Тетяна КРАВЧЕНКО**

доктор філософії з освітніх/педагогічних наук, викладач кафедри англійської мови технічного спрямування №1, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», tetiana.v.kravchenko@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4790-7462

Ірина ШКІЛЬНА

кандидат педагогічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник лабораторії національно-патріотичного виховання, Інститут проблем виховання НАПН України Національної академії педагогічних наук України, Irinashkilna@gmail.com
ORCID: 0000-0001-9456-8278

ГЕНЕЗА ТА ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОГО ФЕНОМЕНУ ГЛОБАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У сучасному глобалізованому світі системи вищої освіти різних країн прагнуть підготувати студентів до життя загалом та професійної діяльності зокрема у світі, який стає все більш взаємозалежним, де більшість людей все частіше контактують і співпрацюють з людьми різного культурного походження, де на життя людей впливає стрімкий розвиток інформаційних технологій, які виходять за межі національних кордонів та повноважень національних юрисдикцій. Мета статті полягає у висвітленні специфіки цільового призначення та змісту глобальної освіти у сучасній вищій школі. Реалізація мети вимагає вирішення таких завдань: 1) вивчити, осмислити й узагальнити науково-педагогічні джерела щодо генези педагогічного феномену глобальної освіти та її ролі у формуванні глобальної компетентності студентів; 2) схарактеризувати мету, зміст та деякі процесуальні особливості глобальної освіти, що спрямовані на формування глобальної компетентності студентської молоді. Методологія наукового пошуку охоплює застосування комплексу загальнонаукових методів, з-поміж яких: аналіз, синтез та узагальнення науково-педагогічних джерел з аналізованої проблеми; монографічний метод – для логічного викладу здобутих результатів. Наукова новизна визначається тим, що вперше в українському науково-педагогічному дискурсі висвітлено питання генези понять «глобальна освіта» та «глобальна компетентність». Висновки щодо отриманих результатів показують, що глобальна освіта, беручи свій початок ще з XII ст., у сучасній вищій школі є комплексним поєднанням освіти особистісного розвитку, освіти з прав людини, освіти для сталого розвитку, освіти для миру та запобігання конфліктам та міжкультурної освіти, а також слугує глобальним виміром громадянської освіти. Будучи спрямованою на навчання і виховання студентів як громадян світу, вона забезпечує розвиток у них критичного мислення й альтернативного бачення шляхів вирішення проблем в особистому та / чи суспільному житті та розмірковувати про наслідки свого вибору. У такий спосіб глобальна освіта допомагає розвинути цінності, ставлення, знання та навички, які дозволять молодим людям протистояти викликам сучасного взаємопов'язаного світу.

Ключові слова: глобальна освіта, глобальна компетентність, громадянська освіта, міжкультурна освіта, інтерактивні методи.

Tetiana KRAVCHENKO, Iryna SHKILNA. GENESIS AND CONTENT OF THE PEDAGOGIC PHENOMENON OF GLOBAL EDUCATION IN HIGHER EDUCATION

In today's globalized world, the higher education systems of various countries strive to prepare students for life in general and professional activity in particular in a world that is becoming increasingly interdependent, where most people increasingly contact and cooperate with people of different cultural origins, where people's lives are affected by the rapid development of information technologies that go beyond national borders and the powers of national jurisdictions. The purpose of the article is to highlight the specifics of the aims and content of global education in modern higher education. The realization of the main purpose required solving the following objectives: 1) to study, understand and generalize scientific and pedagogical sources regarding the genesis of the pedagogical phenomenon of global education and its role in the formation of global competence of students; 2) to characterize the purpose, content and some procedural features of global education aimed at forming the global competence of student youth. The methodology of the research covers the application of a complex of general scientific methods, among which are: analysis, synthesis and generalization of scientific and pedagogical sources on the analyzed problem; monographic method – for a logical presentation of the obtained results. **The novelty** of the study is determined by the fact that for the first time in the Ukrainian scientific and pedagogical discourse, the issue of the genesis of the concepts «global education» and «global competence» has been highlighted. Conclusions regarding the obtained results show that global education, originating from the twelfth century, in modern higher education is a complex combination of personal development education, human rights education, education for sustainable development, education for peace and conflict prevention, and intercultural education, and it also serves as a global dimension of civic education. Being aimed at educating students as citizens of the world, it ensures the development of critical thinking and an alternative vision of ways to solve problems in personal and/or social life and to reflect on the consequences of their choices. In this way, global education helps to develop the values, attitudes, knowledge and skills that will enable young people to face the challenges of today's interconnected world.

Key words: global education, global competence, civic education, intercultural education, interactive methods.

Сьогодні системи вищої освіти різних країн прагнуть підготувати студентів до життя загалом та професійної діяльності зокрема у світі, який стає все більш взаємозалежним, де більшість людей все частіше контактують і співпрацюють з людьми різного культурного походження, де на життя людей впливає стрімкий розвиток інформаційних технологій, які виходять за межі національних кордонів та повноважень національних юрисдикцій. У сучасному світі людям доводиться домовлятися про те, як: прийняти етичні та правові норми у межах культурного плюралізму; з'ясувати свої загальнолюдські аспекти та свої відмінності з іншими, хто має інше соціокультурне походження; вирішити, як довіряти та співпрацювати, незважаючи на всі ці відмінності. «Глобальна диверсифікація та складність каналів зв'язку, і бурхливе соціокультурне розмаїття у світі вимагають набагато ширшого погляду на фундаментальну мету сучасної вищої освіти» [5, с. 12]. Разом з цим очікується, що студенти отримають користь від глобальної освіти у такий спосіб, який дозволить успішно брати участь у різних сферах їх життєдіяльності. Тому метою сучасної вищої школи є підготовка студентів до осмисленої вибудови свого успішного життя в надзвичайно взаємозалежному світі сьогодення, де глобальна взаємодія зростає експоненціально [7; 9; 13]. Це передбачає формування у студентів глобальної компетентності як базової навички у XXI столітті, сутність якої узгоджуються з відповідальною громадянською позицією та громадянською залученістю, а також солідарністю як особливим педагогічним феноменом у сучасному глобалізованому світі. У цьому сенсі глобальна освіта є новим напрямом громадянської освіти XXI століття, де загальні надбання демократії, які в першу чергу передбачають те, що люди шляхом обдумування знаходять шляхи ефективної співпраці задля досягнення соціального прогресу в умовах глобального виміру сучасного суспільства сталого розвитку.

Різні аспекти глобальної освіти висвітлено в працях українських дослідників, з-поміж яких: Н. Авшенюк (формування глобальної компетентності вчителів); Т. Аношкова (глобальна освіта у вищій школі США); Я. Бондарук (навчання англійської мови у формуванні глобальної компетентності студентів); Л. Горбунова (глобальна освіта для сталого розвитку); Т. Кошманова (глобальна парадигма середньої та вищої освіти); С. Федоренко (глобальна освіта студентської молоді); А. Ярошенко (теоретичні основи глобальної освіти).

Зарубіжні дослідники сфери глобальної освіти (М. Беннетт, В. Боїкс Мансілла, Ф. Гандара, Д. Дірдорф, А. Рівз, Х. Чандір, Д. Шменнер та ін.) наголошують на необхідності формування глобальної компетентності у підростаючого покоління, що в першу чергу передбачає залученість до вирішення проблем (соціальних, політичних, економічних та екологічних сучасного глобалізованого світу).

Мета статті полягає у висвітленні специфіки цільового призначення та змісту глобальної освіти у сучасній вищій школі. Реалізація мети вимагала вирішення таких завдань: 1) вивчити, осмислити й узагальнити науково-педагогічні джерела щодо генези педагогічного феномену глобальної освіти та її ролі у формуванні глобальної компетентності студентів; 2) схарактеризувати мету, зміст та деякі процесуальні особливості глобальної освіти, що спрямовані на формування глобальної компетентності студентської молоді.

Методологія. Під час наукового пошуку застосовано комплекс загальнонаукових методів: аналіз, синтез та узагальнення науково-педагогічних джерел з аналізованої проблеми; монографічний метод – для логічного викладу здобутих результатів.

Наукова новизна визначається тим, що вперше в українському науково-педагогічному дискурсі висвітлено питання генези понять «глобальна освіта» та «глобальна компетентність».

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідники освіти [11] вважають, що історія становлення глобальної освіти почалася в 1190 р., коли в Оксфордський університет прибув перший іноземний студент (голландського походження) – дехто Емо з Фрісландії. Саме з того часу Франція, Велика Британія та Німеччина починають обмінюватися вченими і глобальна освіта набирає обертів. Але в той час вона була доступна лише для аристократичної еліти. Згодом, під час колоніального періоду, межі глобальної освіти розширюються завдяки тому, що голландські, французькі та британські університети заснували філії в своїх колонізованих країнах. Сучасна версія глобальної освіти зародилася на початку XX століття, коли революція транспорту дозволила студентам легко перетинати кордони. Тоді ж заклади вищої освіти почали також розширювати свою діяльність і за межі рідної країни. Наприклад, у 1950-х рр. Університет Джонса Гопкінса відкрив філію в Італії, яка зараз вважається найстарішим діючим кампусом [11]. Тому глобальна освіта виникла з усвідомлення того факту, що сучасні люди мають жити і взаємодіяти

у все більш взаємозалежному світі. Тому для вкрай важливо сформувати у молодих людей сьогодення навички обмірковувати та ділитися власною точкою зору і роллю в глобальному, взаємопов'язаному суспільстві, а також надати їм можливість обговорювати та вирішувати складні загальнолюдські соціальні, екологічні, політичні й економічні питання.

Концепція глобальної освіти вперше була обґрунтована у США у 70-ті рр. ХХ ст. Саме у той час американські педагоги (Р. Хенві, Дж. Боткін) дійшли висновку про необхідність формування у підростаючого покоління певного цілісного світосприйняття дійсності, відчуття приналежності до всього, що відбувається у світі, відповідальності за майбутнє планети, встановлення гармонійних відносин з природою, суспільством, світом загалом та з самим собою, зокрема [11].

Сьогодні вже існує багато різноаспектних тлумачень глобальної освіти. Зокрема в Маастрихтській Декларації з глобальної освіти (Maastricht Global Education Declaration, 2002) її визначено як «освіту, яка відкриває очі та розум людей на реалії глобалізованого світу та пробуджує їх до створення світу більшої справедливості, рівності та прав людини для всіх. Глобальна освіта включає освіту особистісного розвитку, освіту з прав людини, освіту для сталого розвитку, освіту для миру та запобігання конфліктам та міжкультурну освіту, слугуючи глобальним виміром освіти для виховання громадянськості» [7, с. 2]. З огляду на це глобальна освіта має сприяти розвитку в студентів автономії та ідентичності, при цьому виховуючи їх як проактивних громадян, які усвідомлюють реальність національного та глобального культурного плюралізму. Глобальна освіта – це не насадження певного набору переконань чи цінностей, це процес, який допомагає студентам стати автономними особистостями, які можуть обмірковувати глобальні справи та брати участь у продукуванні глобальних спільних благ, з якими вони стикаються у своєму житті. Глобальна освіта як процес набуття досвіду залучає студентів до дилем і суперечок, які є результатом глобалізації. До них належать такі важливі питання, як наприклад, спільні цінності в мультикультурних плюралістичних суспільствах, а також право на приватність у сучасних умовах, де технологічний розвиток надає урядам і корпораціям доступ до безпрецедентної інформації про людей через кордони; або права окремих осіб щодо їхніх зобов'язань перед своїми рідними країнами у той час, коли географічна мобільність

дозволяє людині змінювати свій життєвий контекст, а разом з цим і змінювати нормативну базу, яка оцінює їхні дії [4; 6; 13; 14].

Крім того, метою глобальної освіти є сприяння взаємному пізнанню оточуючого світу. Глобальна освіта кидає виклик нерівності та егоцентризму шляхом співпраці та солідарності замість того, щоб розділяти людей через конкуренцію, конфлікти, страх і ненависть [12]. Глобальна освіта як трансформативна освіта пропонує певні методи для внесення змін на місцевому рівні, щоб вплинути на глобальний рівень існування людства у сенсі формування громадянськості кожної особистості через стратегії та методи участі, щоб люди навчалися, беручи на себе обов'язки, які не можна залишати лише урядам та іншим інституціям, які приймають рішення. Все це створює реальний вплив як на формальну, так і на неформальну освіту, що відіграє значну роль у залученні молодих людей до глибшого розуміння їх реальної сили у творенні майбутнього. У такий спосіб глобальна освіта дозволяє молодим людям сформувати спільне бачення більш справедливого, стійкого світу для всіх. Тому зосередженість на майбутньому, якого прогресивне людство сьогодення хоче досягти, має вирішальне значення для такого трансформаційного бачення. Глобальна освіта може сприяти процесу формування бачення, але вона також може відігравати роль у створенні нових методів, де соціальні рухи та процеси неформального навчання є також важливими. Зміщуючи фокус на трансформацію з культури відтворення та домінування на культуру партнерства, заснованого на діалозі та співпраці, глобальна освіта змінює усталені правила глобальної економіки, відновлюючи людську гідність як центральну цінність [4; 6; 12]. Наприклад, у системі загальної підготовки на бакалавраті у вищій школі США глобальний складник є обов'язковим. Зокрема студенти Гарварду протягом дворічного терміну навчання на бакалавраті вивчають освітні компоненти у межах навчальної площини «Світові спільноти», з-поміж яких: «Європа після Другої світової війни», «Біосоціальні перспективи розвитку сучасного світу», «Сучасна Африка», «Світові війни в глобальному контексті» та ін. Ці освітні компоненти надають їм уявлення про цінності, звичаї та традиції народів світу, допомагають зрозуміти, як співіснують різні культури, моделі поведінки та способи організації суспільства. Студенти досліджують питання, що стосуються особливостей функціонування країн світу, аналізуючи потік та обмін товарами,

інформацією або ідеями між різними спільнотами [1, с. 184].

Сучасні освітяни переконані [3; 6; 10; 112; 13], що глобальна освіта у закладах вищої освіти надає студентам можливість не тільки здобути престижну освіту, а й набути унікальний багатогранний досвід. Завдяки контакту з різними перспективами та культурами студенти зі сформованою глобальною компетентністю розуміють нерозривні зв'язки між різними сферами життя людей у всьому світі. Вони також розуміють, як економічні, культурні, політичні та екологічні зміни кожної нації впливають одна на одну. Таким чином, ці студенти мають сформовану глобальну компетентність, яка передбачає володіння навичками, ставленням і цінностями, необхідними для успішної життєдіяльності у світі, що швидко змінюється.

Вперше термін «глобальна компетентність» у сфері міжнародної освіти був зафіксований у 1988 р. у доповіді американської Ради з міжнародного міжкультурного обміну [8, с. 267]. Пізніше, в 1996 р., Р. Ламберт визначив глобальну компетентність як знання про події, що відбуваються у світі, здатність проявити емпатію до інших людей, здатність передавати позитивне ставлення, висловлювати схвалення і підтримку та цінувати культурне розмаїття [10]. Тоді ж постало питання: чи може глибинне знання людиною культурної специфіки будь-якої частини світу призвести до формування у неї більш загального знання та розуміння міжкультурних зв'язків та глобальних проблем світу. Сьогодні сформованість зазначеної компетентності забезпечує «інтегрований погляд на світ, який ґрунтується на міждисциплінарних знаннях» і сприяє успішній життєдіяльності в сучасному глобалізованому світі [2, с. 363]. Також до складу глобальної компетентності входить здатність до ефективної міжкультурної взаємодії, передбачаючи: певні поведінкові моделі, необхідні для ефективної й адекватної взаємодії в межах іншої культури; вміння і навички, необхідні для організації ефективної комунікації в іншому культурному середовищі; знання стратегій комунікації з людьми іншої культури; достатній рівень володіння іноземною мовою, зокрема англійською [1, с. 77].

Слід зазначити, що з метою формування глобальної компетентності глобальна освіта пропагує застосування інтерактивних методів навчання. При цьому її мета полягає в тому, щоб виховувати у громадянах світу такі якості, як гнучкість, проактивність, а також уміння вирішувати проблеми, ефективно взаємодіяти та критично мислити. Молода людина повинна

вміти обмінюватися своїми ідеями та співпрацювати у групі. Однак це не означає, що кожне заняття має бути наповнене активним навчанням: таких занять має бути достатньо, щоб мотивувати студентів бути активними та надавати їм можливість висловлювати свою точку зору. Загалом «інтерактивні методи на основі взаємодії та багатосторонньої, полілогової комунікації зорієнтовані на задоволення пізнавальних інтересів і потреб студентів як активних суб'єктів освітнього процесу. Ці методи призначені для розвитку впевненості в собі, почуття поваги до власної індивідуальності, підвищення самооцінки, формування емпатійно-ціннісного ставлення до інших людей, здатності конструктивно відстоювати власні права і думки, вільно висловлювати свої почуття й емоції, брати на себе відповідальність за свої дії і поведінку. Вони дають можливість на основі внеску кожного з учасників освітнього процесу в загальну справу здобувати знання й ефективно організувати спільну діяльність, спрямовану на співпрацю і набуття соціокультурного досвіду» [1, с. 254–255]. Наприклад, інтерактивний метод «дерево проблеми» як логіко-структурний інструмент допомагає визначити основну (стовбур) проблему, її причини (коріння) та наслідки (крона). Цей метод застосовується задля розбудови причинно-наслідкових зв'язків у ситуації, що допомагає відокремити причини від наслідків та визначити основну проблему, вирішення якої призведе до усунення ключових наслідків. Знищуючи коріння (прибираючи ключові первинні причини), ми прибираємо стовбур і крону дерева (позбавляємося глобальної проблеми та її наслідків). Використання цього методу вдосконалює аналітичні здібності та критичне мислення студентів. Адже під час створення «дерева проблеми» відбувається глибокий аналіз наявної інформації щодо тієї чи іншої проблеми та виявлення взаємозв'язків між окремими її сферами. Це забезпечує її багатоаспектне розуміння. До того ж, «дерево проблем» є ефективним способом донесення інформації до учасників діалогу, полегшуючи шлях до спільного вирішення тієї чи іншої проблеми. Цей метод значно посилює колективне вирішення завдань, сприяючи певним чином формуванню глобальної компетентності кожного студента.

Висновки. Отже, на основі викладено вище, можемо констатувати, що глобальна освіта, беручи свій початок ще з XII ст., у сучасній вищій школі є комплексним поєднанням освіти особистісного розвитку, освіти з прав людини, освіти для сталого

розвитку, освіти для миру та запобігання конфліктам та міжкультурної освіти, а також слугує глобальним виміром громадянської освіти. Будучи спрямованою на навчання і виховання студентів як громадян світу, вона забезпечує розвиток у них критичного мислення й альтернативного бачення шляхів вирішення проблем в особистому та / чи суспільному житті та розмірковувати про наслідки свого вибору. У такий спосіб глобальна освіта допомагає розвинути цінності, ставлення, знання та навички, які дозволять молодим людям протистояти викликам взаємопов'язаного світу. Зокрема, сприяючи солідарності та розумінню різних культур, а також зміцнюючи роль людей як громадян світу, глобальна освіта спрямована на розвиток у студентів ставлення, яке веде до конструктивного, ненасильницького вирі-

шення конфліктів. Разом з цим глобальна освіта забезпечує розвиток здатності до міжкультурної взаємодії, що передбачає: певні вміння і навички, необхідні для організації ефективної комунікації в іншому культурному середовищі; знання стратегій комунікації з людьми іншої культури; достатній рівень володіння іноземною мовою, зокрема англійською. Все це загалом, шляхом застосування інтерактивних методів під час глобальної освіти, забезпечує формування у студентів глобальної компетентності.

Перспективу подальшої наукової розвідки вбачаємо у дослідженні та порівнянні змістово-процесуальних особливостей загальної освіти на бакалавраті в українських та європейських закладах вищої освіти, що забезпечують формування глобальної компетентності студентської молоді.

Література:

1. Федоренко С. В. Теорія і методика формування гуманітарної культури студентів вищих навчальних закладів США. Дисертація на здобуття ступеня доктора педагогічних наук. Київ, 2017. 551 с.
2. Федоренко С. В., Журба К. О., Шкільна І. М. Напрями формування глобальної компетентності студентів у закладі вищої освіти *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 70, т. 2. С. 360–366. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/70-2-54>
3. Barnett R. *Realizing the University in an age of supercomplexity*. Open University Press, 2000. 200 p.
4. Davies I., Evans, M., Reid A. Globalising Citizenship Education? A Critique of «Global Education» and «Citizenship Education». *British Journal of Educational Studies*. 2005. № 53(1). P. 66–89.
5. Fedorenko S. Experience of Developing Students' Multimodal Literacy in the Digital learning Environment of Higher Education Institutions. *Information Technologies and Learning Tools*. 2019. № 69(1). P. 12–20 DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v69i1.2405>
6. Gibson K. L., Rimmington G. M., Landwehr-Brown M. Developing global awareness and responsible world citizenship with global learning. *Roepers Review*. 2008. № 30(1). P. 11–23.
7. *Global Education in Europe to 2015: Strategy, Policies and Perspectives. Outcomes and Papers of the Europe-wide Global Education Congress at Maastricht, the Netherlands, 15–17 November 2002* / eds. E. O'Loughling, L. Wegimont. The North-South Centre of the Council of Europe: Lisbon, 2003. 202 p.
8. Hunter W. D. Global competencies. *Journal of Studies in International education*. 2006. № 10(3). P. 267–285.
9. International Commission on the Futures of Education. *Reimagining our futures together: a new social contract for education*. Paris: Unesco, 2021. 44 p.
10. Lambert R. *Parsing the Concept of Global Competence, Educational Exchange and Global Competence*. New York: Council on International Educational Exchange, 1996. 119 p.
11. Landorf H., Doscher S. P., Simons-Lane B. The Origin and Meaning of Global Learning. *Internationalisation of Higher Education, Volume*. 2018. № 1. P. 2–18.
12. Lynch K., Baker J. *Equality in education: an equality of condition perspective*. Sage, 2005. 162 p.
13. Paris D. Culturally sustaining pedagogy: a needed change in stance, terminology, and practice. *Educational Researcher*. 2012. № 41(3). P. 93–97.
14. Shanker A., Hinton C., Cheung L. *Developing Students Global Competence. An International Research Study*. Round Square, 2020. 98 p.